U. B. BERGEN
Ms. 1611.2 / 1568 b

24. oktober 1944.

- 1 -

B U L L E T I N E N.

Krigsoversikt pr. 21.10.1944.

Etter en periode på noen uker med oppmarsj, oppladning og oppslitningsslag, med små synlige resultater, er krigsutviklingen nå atter kommet inn i en fase av større bevegelighet. Særlig gjelder det østfronten, hvor russerne - etter en kamppause på nordavsnittet så å si siden 1. august - har renset praktisk talt hele Balticum, åpnet en øyensynlig meget kraftig offensiv mot Østpreussen og rettet så harde slag mot Ungarn at landets motstandsvilje faktisk er knekket.

Det strategiske mønster for koalisjonsoffensiven i sommermånedene er stort sett preget av alternerende slag fra øst og vest. Først kom invasjonen i Frankrike, og da den en tid tok stillingskrigens form ved bruhodet, satte den store russiske offensiv på midtavsnittet inn. Temmelig nøyaktig på samme tidspunkt som den hadde uttømt sin kraft foran Warszawa og Østpreussens grense, kom gjennombruddet og lynkrigsoperasjonene i Frankrike og Belgia (samtidig med det tyske sammenbrudd på Balkan, som imidlertid var mer politisk enn militært betinget). Da den tyske motstand i vest igjen stivnet til i og foran Siegfriedlinjen, slapp russerne løs sin offensiv i Balticum. Om dette vekselspill er tilsiktet eller tilfeldig, får stå hen, men det er tegn som tyder på at de alternerende slag fra øst og vest nå vil bli avløst av et sterkt, kontinuerlig trykk fra begge kanter, som kanskje om ikke så lenge blir for meget for det ikke svært tykke forsvarsskall om det utbombede, dårlig forsynte og krigstrette Tyskland.

Det er imidlertid klart at de allierte nå regner med muligheten av et vinterfelttog; Eisenhower gikk nylig så langt som til å si at intet tydet på at man kunne slippe det. At utviklingen ikke har gått så raskt som man i august hadde grunn til å håpe, skyldes dels den fanatiske motstandsvilje tyskerne tross de katastrofale nederlag viser nå når de kjemper med ryggen mot veggen, dels at vestmaktene p.g.a. mangelen på havner nær operasjonsteatret ennå ikke har kunnet føre fram materiell og forsterkninger i den målestokk som er nødvendig for en storoffensiv mot en 6-800 km. lang festningslinje. Det ser imidlertid ut som om den allierte ledelse iallfall akter å gjøre et forsøk på å knekke Tyskland i år ved samordnede storoffensiver fra øst, vest og sør. Tyskerne er nemlig både tallmessig og m.h.t. materiell så underlegne på alle fronter at den forbitrede motstand meget plutselig kan gi plass for det store sammenbrudd. Reservene og de materielle resurser (både når det gjelder råstoffer, krigsmateriell og transport) må sett fra Berlin fortone seg som uhyggelig små.

Vestfronten. Den offensiv den amerikanske 1. arme satte inn i Aachen-sektoren i begynnelsen av oktober, støtte på en voldsom tysk motstand. Her gjaldt det ikke bare den første store tyske by, men også et overordentlig viktig punkt av Siegfriedlinjen; i den store operasjon man kan skjelne mot nordflanken som man vil svinge østover, vil antagelig Aachen-avsnittet komme til å spille rollen som gangjern. Det var derfor både psykologisk og strategisk en seier av første rang amerikanerne kunne melde om i og med inntagelsen av Aachen den 20. oktober. Byen, som i fredstid hadde en befolkning på 165 000, ligger i grus etter de voldsomme bombardementer fra fly og artilleri, og av garnisonen er 10 000 mann tatt til fange, resten er falt eller såret, i likhet med tusener av den gjenværende sivilbefolkning. Resultatet er egnet til å virke tankevekkende på tyskerne. Hvis de ikke snart gjør enslutt på den allerede tapte krig, vil Aachens skjebne bli Tysklands skjebne.

Vestfrontens annet store tyngdepunkt i de siste uker har vært Scheldemunningen, hvor 1. kanadiske arme er satt inn. Det er av overordentlig stor betydning for de allierte å rense innløpet til Antwerpens ypperlige havn, og kampene har av den grunn vært meget harde. Kanadierne har imidlertid gjort betydelige framskritt; de har gjort landgang på sørsiden av Schelde og har på nordsiden trengt fram til Bevelandeidet og Bergen op Zoon. De tyske styrker her og på Walcheren, som etter flyangrep mot dikene står nesten helt under vann, sitter i en felle, men de forsvarer seg hårdnakket, akkurat som tilfellet var i Kanalhavnene.

I den engelske kile over Eindhoven til Nijmegen har det ikke vært større begivenheter, men 2. arme utvider stadig sitt område, både mot vest (Tilburg-s'Hertogenbusch) og østover mot Maas, hvor Venray er tatt og Venlo sterkt truet. Operasjonene i dette avsnitt har stilt betydelige tyske styrker i Vestholland overfor en alvorlig flanketrusel, og det ser ut til at det foregår en sterk konsentrasjon av stridskrefter i disse trakter, formodentlig med sikte på en ny omklamringsaksjon mot tyskernes nordflanke over Arnhem-avsnittet. Fra Moselle-fronten og Belfort-åpningen meldes det bare om mindre bevegelser, men kampene i festningslinjene her er meget harde.

Luftkrigen. De alliertes mektige flyvåpen har spilt en meget vesentlig rolle også under den pågående offensiv i vest, og er foruten til direkte taktisk støtte for

markstridskrefene satt inn i ødeleggende angrep mot de tyske forsyningsbaser og oppmarsj-sentra bak Siegfriedlinjen. Under disse operasjoner i de siste tre uker har det flere ganger vært rettet rekordmessig voldsomme angrep mot Vesttyskland, f.eks. den 14. oktober da det på ett døgn ble kastet 9500 tonn bomber mot Duisburg som ble fullstendig utslettet. 5-6000 fly blir nå satt inn ad gangen. Av stor betydning er også de angrep som har ødelagt livsviktige dammer og kanaler i Vesttyskland, med den følge at hele Ruhrs og overhodet Rhinlands transportsystem - som i så høy grad bygger på lektertrafikken - bringes i ulage. Bl.a. er Dortmund-Ems-kanalen tørrlagt, og det ødelagte Duisburg var Tysklands største innlandshavn. Resultatene av disse aksjoner viser seg naturligvis ikke straks, men følgene kan bli katastrofale for frontens forsyninger om ikke lenge - kanskje nettopp når gjennombruddet er der.

Østfronten. I Finnland er det nå regulær krig mellom Rendulics langsomt retirerende styrker og de forfølgende finner. Samtidig har russerne satt seg i bevegelse lengst i nord. Resultatet er at finnene har tatt Rovaniemi, utgangspunktet for Ishavsveien, og dermed drevet tyskerne ut i Lappmarkens øde skoger og vidder. Samtidig har russerne satt seg i besiddelse av Petsamo, den eneste havn som nå sto til disposisjon for tyskerne i Finnland. Deres situasjon må betegnes somprekær.

I Balticum har russerne tatt tyskernes viktigste havn, Riga, og med sitt herredømme over Dagø og størsteparten av Øsel vanskeliggjør de i høyeste grad tyskernes forsøk på å evakuere styrkene i Kurland. Samtidig er retrettveien over land sørover avskåret ved et russisk støt ut til kysten på begge sider av Memel, mens både Windau og Libau er sterkt truet. Da russiske Østersjøflåte har nå baser som gjør den til en viktig maktfaktor i disse farvann, og det er vel bare et spørsmål om kort tid når den får adgang også til de tre sistnevnte isfrie havner. Tyskernes baltiske armeer er i realiteten satt ut av spillet som en strategisk faktor, et nytt resultat av den hitlerske prestisjestrategi.

Det ser ut som om russerne bare har ventet på at denne flanketrusel skulle bli fjernet før de innledet sin offensiv mot Østpreussen. Den satte inn ved midten av måneden, og foreløpig foreligger det nesten bare tyske meldinger om den. Ifølge dem er frontbredden 80 km (Schirwindt-Suwalki), og tyngdepunktet synes å ligge vest-sørvest for Kaunas; støtretningen peker mot Gumbinnen - Insterburg - Königsberg. Den tyske motstand ved grensen har vært hard, men de overlegne russiske styrker har bl.a. takket være en enorm panserinnsats brutt igjennom og tok den 19. okt. den første tyske by i øst, Eydtkau, like ved grensen. I de kommende uker vil kanskje verdens oppmerksomhet bli konsentrert om Østpreussen.

I den siste uke er det imidlertid Ungarn som først og fremst har vært i forgrunnen. Under inntrykket av det økende russiske press ved Szeged, Szolnok og Dobrecen - og sikkert også av Tysklands desperate situasjon overhodet - meldte riksforstander Horthy gjennom kringkastingen den 15. oktober at Ungarn hadde bedt de allierte om våpenstillstansbetingelser. Dette utløste imidlertid øyeblikkelig et tysk kup, med innsetning av Szalasi, lederen av det ungarske nazistparti, "Pilekors-bevegelsen", som quislingsk statsoverhode, og utsending av (sikkert forfalskede) proklamasjoner i Horthys navn om fortsatt motstand. Slike tiltak vil imidlertid ikke komme til å spille synderlig rolle. Det er ganske tydelig at oppløsningen i den ungarske hær er i full gang og at landet er på rask vei mot kaos. Resultatene på det militære område har heller ikke latt vente på seg. Da tyskerne har måttet sette inn sine styrker som besettelsestropper ved strategiske punkter i det indre av landet, er fronten blitt skjebnesvangert svekket og russerne har kunnet rive opp hele forsvarets nordflanke, ved et 50 km dypt innbrudd over en 275 km bred front, fra Debrecen til langt opp i Karpatene. Situasjonen var her på forhånd meget farlig for tyskerne ved det russiske trykk på passene fra Galitzia av og den tsjekkoslovakiske oppstand i Slovakia, som truet mesteparten av Ungarn med omfatning. Nå er alle syv pass i Karpatene på russiske hender, og den røde hær strømmer inn over Slovakia, Rutenia og det nordlige Transsilvania. Allerede på forhånd hadde russerne ved Szolnok tiltvunget seg overgang over Tisza, slik at denne elvelinje neppe lenger spiller noen militær rolle. Veien til Donau og Budapest ligger åpen, og den trusel det betegner for tyskerne i Bøhmen og Østerrike kan vanskelig overvurderes. Rikets sørgrense, hvor det ikke fins befestningslinjer av noen betydning, vil - sammen med det opprørske Tsjekkoslovakia og det upålitelige Østerrike - kreve nye store tyske troppekontingenter på et tidspunkt da trykket fra øst og vest alt synes å spenne kreftene til bristepunktet.

Utviklingen i Ungarn har også ytterligere forverret situasjonen for de tyske styrker lenger sør, på Balkan. De har vært på retrett mot Ungarn, utsatt for angrep fra russiske styrker fra øst, landsatte britiske styrker fra sør og vest (Hellas og Albania) og fra greske og jugoslaviske partisaner. Deres stilling synes håpløs etterat Titos partisaner har tatt Nisj, et viktig knutepunkt på deres retrettlinje opp gjennom Moravadalen, og etterat russiske og jugoslaviske styrker den 19. okt. tok Beograd, den tiende hovedstad de allierte iår har fravristet de tyske okkupasjonstropper.

I Hellas har tyskerne nå helt rømmet Peloppones, og også Athen og Pireus er besatt av greske og britiske tropper.

Italia. De allierte styrker i Italia har ennå ikke gjort særlig store framskritt etter gjennombruddet av selve Gother-linjen, men avanserer mot Cesena på veien fra Rimini til Bologna, og står på midtavsnittet 15 km fra denne siste by. Den tyske motstand er ennå sterk, men det er gåtefullt at ledelsen i den nåværende situasjon her lar binde over 20 divisjoner som sikkert kunne gjøre bedre nytte for seg på andre operasjonsteatre. Alpelinjen ville nemlig neppe kreve mer enn 5-6 divisjoner.

Det fjerne Østen. I China er situasjonen fremdeles bekymringsfull p.g.a. det japanske framstøt i Hunan langs Wuhan-Kanton-banen, hvor en rekke viktige amerikanske flyplasser har måttet oppgis. Under øykrigen i Stillehavet har amerikanerne imidlertid rettet harde slag mot japanerne bl.a. ved fly- og flåteangrep mot Formosa, hvor de japanske fly- og skipstap var enorme. Viktigst er imidlertid at invasjonen av Filippinene nå er satt i gang. Amerikanerne gikk 17. okt. etter et voldsomt bombardement i land på Suluan-øya, ca. 100 km nord for Mindanao. Det er dette tidspunkt MacArthur har ventet på i over to år, og kan han i noenlunne nær framtid gjøre seg til herre over Filippinene, vil amerikanerne med sine overlegne fly- og sjøstridskrefter praktisk talt kunne avskjære Japans livsviktige forbindelse med det erobrede imperium i Sørøstasia, hvorfra landet henter sin gummi, sitt tinn og sin olje og en stor del av sin ris og sitt sukker. Å ta Filippinene er imidlertid ikke gjort i en håndvending; øygruppen er stor, forbindelseslinjene lange og japanerne seige motstandere. Men også på dette krigsteater er i den siste uke en viktig merkepel passert.

vVv

Finnmark.

Etter sammenbruddet i Finnland er situasjonen i Finnmark prekær for tyskerne, og det meldes der oppe fra at tyskerne er i ferd med å trekke seg ut for å innta forsvarsstillinger ved Lyngenfjorden. Disse befestninger ble ferdig ganske nylig. Falkenhorst har vært oppe og inspisert der. Som meldt annetsteds i dette nr. er Lie og Lippestad reist nordover med en stab politifolk. De skal sikkert hjelpe tyskerne med å gjennomføre den brente jords strategi i Finnmark. Men den lovlige norske regjering har også tatt sine forholdsregler.

vVv

Nazistisk propaganda i aktuell belysning.

Under okkupasjonen har våre hjemlige nazister etter fattig evne prøvet ethvert middel i sin propaganda for å vinne det norske folket for sin oppfatning. Lokketoner og skremsler har gått hånd i hånd. Nå er bare skremslene tilbake. Selv NS har innsett at det ingenting mere er å lokke med. Alt settes nå inn på å skape "bolsjevikskrekk". Vi har fått vite omigjen og omigjen at vår konge og regjering har solgt Norge til Russland, og nå om dagen gis det oss stadig eksempler på at oppfyllelsen av salgskontrakten er begynt. Dagens meldinger fra ishavsfronten viser hvor påkrevet det har vært å få en avtale også med Russland. Vi skal derfor friske opp igjen det som virkelig skjedde gjennom de avtaler vår regjering inngikk med den britiske, amerikanske og russiske regjering iår, og hva disse avtaler inne bærer.

Som kjent er det skapt en felles overkommando for de vesteuropeiske lands og de amerikanske styrker under general Eisenhowers ledelse. De norske styrker har sin overkommando som igjen står under Eisenhowers ledelse i likhet med den britiske, franske, hollandske, belgiske o.s.v. På samme måte som Frankrike, Belgia og delvis Holland er befridd av egne og allierte styrker, vil det samme skje her. Våre egne styrker er på langt nær tilstrekkelige til å løse den oppgaven alene. Det var derfor nødvendig å få en avtale med våre vestallierte om alle de spørsmål som reiser seg i forbindelse med besettelsen, særlig da om forholdet mellom den norske siviladministrasjon og den allierte øverstkommanderende som kommer til Norge for å bekjempe eller avvepne tyskerne. Men også i forhold til vår østallierte, Russland var de samme problemer aktuelle. Vi gir her ordet til general Hansteen: "At en overenskomst av denne art er sluttet også med våre venner russerne, har sin praktiske bakgrunn i at det eksisterer en Murmanskfront. Rømmer tyskerne denne fronten ville det være helt beroende på de taktiske forhold i øyeblikket, om russerne synes de må følge tyskerne et stykke inn på norsk territorium. Man kan vel ikke forlange at russerne skal stoppe ved Grense-Jakobselv eller Pasvikelven, hvis tyskerne sjenerer dem fra den annen side, og vi ikke selv allerede er der for å ta oss av dem. Det er i full overensstemmelse med folkeretten, om russerne da fortsetter innover norsk område, samtidig som det er i vår interesse også at de fordriver fienden, og dermed oppstår, om enn i beskjeden målestokk, nettopp behovet for å regulere forholdet mellom deres militære og våre myndigheter på stedet". Denne uttalelse stammer fra en tale til den arbeidsmobiliserte ungdommen i London radio 14. juni 1944. Generalen nevner den mulighet at tyskerne rømmer Murmanskfronten. Etter den utvikling som har funnet sted i Finnland nylig, jages tyskerne nå

ut av Nord-Finnland, og den militære utvikling som general ~~Hanstaen forutsetter~~, kan nårsomhelst bli aktuell.

Både hjemme og ute vakte de avtaler regjeringen inngikk i mai alminnelig tilfredshet særlig fordi det ikke voldte noen vanskeligheter å komme til enighet. Forholdet mellom de alliertes øverstkommanderende og norsk administrasjon ble klarlagt og norsk suverenitet sikret. Vår tilfredshet er ennå større idag fordi det forhold avtalene regulerer blir stadig mere aktuelt ettersom Norges befrielse nærmer seg.

vVv

Flukten fra AT.

Det er ingen grunn til å skjule at stemningen på hjemmefronten våren 1944 var nokså matt. 4 års tysk okkupasjon hadde tatt på. Den siste vinteren var hard, med massearrestasjoner og opprivning, særlig av den frie presse. Den 15. mars sendte Hjemmefrontens Ledelse ut det første opprop om streik mot AT. Det var mange gode borgere som steilet over det skrittet. AT hadde blitt en fast institusjon. Det var strenge straffer for å unndra seg tjenesten. Den nazipåvirkning guttene ble utsatt for, ble ansett for ubetydelig, og guttene var for gode jøssinger til at den bet på dem. Det var et ikke uvanlig resonnement at det var for mye å risikere på en liten sak.

Slik så imidlertid ikke Hjemmefrontens Ledelse det. Nazipåvirkningen i AT var blitt mer og mer merkbar. Men hva som verre var: Naziledelsen hadde i løpet av etterjulsvinteren avgitt flere hemmelige tilbud til tyskerne om mobilisering av flere årsklasser norsk ungdom. Ett av tilbudene - (Riisnæs) - ble kjent. Andre steder hadde tyskerne gått til tvangsmobilisering etterhvert som landene kom i frontlinjen. I et sånt øyeblikk ville store leirer med norsk ungdom under NS-befal være en dødelig fare for landets fremtid. Det måtte forhindres, koste hva det koste ville.

Arbeidet med å vekke folket ble satt igang, og resultatene begynte straks å vise seg. Det ble uro i AT-kretser. Quisling rykket til hjelp, og dementerte i alle landets aviser kategorisk at det ville bli noen ekstraordinær innkalling. Straks var defaitistene på ferde: nå hadde Quisling offentlig erklært at det ikke ville bli noen mobilisering. Han hadde slått retrett. Vi burde notere seiren og blåse av aksjonen. Hvis den mislyktes ville parolenes autoritet lide ubotelig skade. En så naiv oppfatning av naziløfter vant imidlertid ikke gjenklang hos de ansvarlige, og aksjonen ble fortsatt med full kraft. Den norske hjemmefront tok det største løft den til dags dato har tatt. Hver eneste AT-gutt ble påvirket, foreldre likeså, det er jo oftest dem det avhenger av. AT-befalet fikk alvorlige advarsler: den av dem som ikke ville miste alle muligheter i det nye Norge, måtte snarest komme seg unna tjenesten. Kort før fremmøtet skulle skje, gikk de aktive Hjemmestyrker til aksjon mot endel av ATs registreringskontorer. Ruller og arkiver ble sprengt og brent. Makthaverne grep til desperate mottiltak og vek endog ikke tilbake for skyting.

Det har naturligvis vært vanskelig å få full oversikt over fremmøtet. I enkelte strøk som Øvre Telemark og Hallingdal var streiken nesten 100 %-ig. I Oslo og enkelte andre steder var også resultatet godt. Stort sett synes streikeprosenten å ha ligget på 25-30. Et sånt resultat av en masseaksjon under slike forhold er det all grunn til å være fornøyd med.

Men så kom registreringen av de 3 årsklasser. Det ble en forskrekkelse for alle, men særlig for AT-befalet og de menige som var møtt frem. Nå fikk de en drastisk demonstrasjon av hva et quislingløfte betyr. Da det så viste seg at de 3 eldre årsklasser mannjevnt slo mobiliseringsforsøket til jorden, ble forskrekkelsen blandet med skam. Flukten fra AT begynte for alvor.

Etterhvert er det kommet så mange både av befal og mannskap til Sverige, at en har fått et klart bilde av tilstanden i AT-leirene. Både arbeidsmobiliseringen og invasjonen i Frankrike bidro sterkt til at mange offiserer ble betenkt over utviklingen. Da det så ble delt ut våpen i leirene - det ble sagt til vakthold - og flere sveiter ble sendt til Nord-Norge for å arbeide på veier som tyskerne av strategiske grunner forlangte bygget (5 sveiter ble satt inn på strekningen Norge-Elsfjord), forsvant de siste illusjoner. Fra flere leirer rømte befal og menige sammen. Det kan nå trygt sies at det som er igjen av befal i AT, er enten quislinger eller feige kryp som ikke er istand til å manne seg opp tilen avgjørelse. Og når det ennå er noen gutter igjen må det tilskrives ung alder og redde foreldre. Deres utseende bærer i høy grad preg av at de føler at en AT-uniform er like populær som en hirduniform.

Det ble etterhvert mer og mer uro i ATs nazistiske centralledelse. Den måtte slå full retrett for å holde stumpene sammen. Nazipropaganda i leirene ble innskrenket til det minst mulige, ja nesten forbudt. Guttene fikk gjøre nesten som de ville. Våpen skulle bare brukes til forsvar mot "sabotører". Selv nazilederne fant det etterhvert betenkelig å imøtekomme tyske krav om arbeidshjelp, og har fått det travelt med å avslå. Som et klart eksempel på forvirringen i ledelsen kan nevnes at den ikke

har vært istand til å gi svar på forespørslen om hvordan sveitene skulle forholde seg i tilfelle invasjon. De enkelte distrikter fikk etter lang purring beskjed om at de fikk innrette seg etter eget skjønn.

"General" Frølich-Hansen, desertøren fra Østfold 1940, holder ikke lenger store taler om nazistisk ideologi for AT-guttene. Han ror. Og da kan han ikke snakke. Det er vanskelig å få opp farten da.

Det er et åpent spørsmål om vintersveitene blir kalt inn iår. "Frø-Hans" kan gjerne prøve seg. Hjemmefronten vil gi ham et passende svar.

Naziorganisasjonen AT er ferdig. Hjemmefronten har knekket den uten å bruke våpenmakt. Det vil kanskje gi quislingene noe å tenke på.

Men erfaringen fra AT-kampen 1944 har også bud til gode nordmenn. Vi har nemlig ikke bare oppnådd å ødelegge organisasjonen AT, men også å tvinge naziledelsen til å avstå fra å bruke AT som arbeidskraft for fienden, og som brekkstang for sine politiske planer. Våre tap under kampen har vært minimale. Og hva mere er, kampen har gjort ende på mismotet, og gitt oss pågangsmot og seiersvilje til de dyster som forestår.

vVv

Det nye sikkerhetssystem.

Det er nå offentliggjort en meddelelse om de resultater konferansen i Dumbarton Oaks er kommet til. Den ble som tidligere nevnt sammenkalt til foreløpig drøftelse av planene for en internasjonal organisasjon etter krigen med det mål for øye å trygge freden. Det møtte representanter for de fire stormakter, USA, Storbritannia, Sovjet og China. Planene er ennå ikke ferdige i alle punkter, men de foreløpige utkast er forelagt for de forente nasjoner, til drøfting og videre bearbeiding.

Den nye sikkerhetsorganisasjon skal - i likhet med Nasjonenes Forbund - ha fire hovedorganer: et råd, en forsamling, et sekretariat og en internasjonal domstol. De to sistnevnte organer vilså vidt man kan skjønne bli bygd opp etter noenlunne samme mønster som forbundssekretariatet i Geneve og Haag-domstolen, og det er derfor ikke noen grunn til nå å beskjeftige seg nærmere med dem.

Når det gjelder forsamlingen og rådet blir det derimot foreslått ordninger som ganske sterkt avviker fra Geneve-institusjonen. For det første synes det å være ganske tydelig at man i langt høyere grad enn før konsentrerer seg om den ene bestemte oppgave å trygge freden, altså en rent politisk oppgave, og henviser løsningen av de mellomfolkelige humanitære, sosiale, tekniske o.a. oppgaver til andre institusjoner. Det har vært kritisert at det gamle Nasjonenes Forbund til en viss grad lot disse arbeidsoppgaver overskygge den store og avgjørende: å skape sikkerhet på det mellomfolkelige område; både forsamling, råd og sekretariat ble distrahert av de tusen detaljer i helsearbeidet, kampen mot rusgiftene og slavehandelen, det finansielle saneringsarbeid osv. Den foreslåtte løsning betyr ikke at man lar dette arbeid fare, men at det skilles ut og får egne internasjonale organer, som det også skal bli et eget råd for de økonomiske spørsmål.

For det annet får rådet i den nye organisasjon en langt større selvstendig myndighet enn i den gamle. Det blir i virkeligheten selve det internasjonale sikkerhetsorgan, med ansvaret for opprettholdelsen av freden og bileggelse av internasjonale konflikter. Det skal ha ubegrenset fullmakt til å slå ned på angriperstater, om nødtendig med militære midler, uten å behøve å spørre alle organisasjonens medlemsstater til råds.

Når en konflikt oppstårog partene ikke kan løse den på egen hånd ved forhandlinger seg imellom, megling, voldgift e.l., skal rådet, på eget initiativ, gripe inn. Hvis tvisten er juridisk, kan den henskytes til den internasjonale domstol. Hvis ikke, tar sikkerhetsrådet seg av den. I første omgang skal det forsøke å bilegge den ved megling og ved å øve diplomatisk og økonomisk trykk på partene. Går ikke det, kan rådet bestemme at alle medlemsstater skal avbryte enhver forbindelse med den gjenstridige part, diplomatiske forbindelser, handelsforbindelser, alle slags kommunikasjoner til lands, til sjøss og i luften. Fører heller ikke dette fram, skal rådet som en siste utvei sette inn militære maktmidler mot fredsforstyrreren.

Disse maktmidler består av medlemsstatenes militære styrker, som skal stilles til rådighet for en internasjonal aksjon; spesielle avtaler skal fastslå hvor store styrker hver enkelt stat skal stille og hva den ellers skal yte av hjelp og lettelser (f. eks. av baser, transportmidler, adgang til gjennomarsj osv.). Det ser ut til at konferansen særlig har tenkt på luftvåpenet, som naturligvis er spesielt egnet til å settes raskt inn; det heter nemlig uttrykkelig at medlemsstatene bl.a. skal holde nærmere fastsatte styrker av sitt flyvåpen tilrådighet for en internasjonal aksjon. Det skal videre opprettes en militær stabskomité, bestående av stormaktenes stabssjefer eller deres representanter, somskal være sikkerhetsrådets rådgiver i alle militære

spørsmål og lede eventuelle internasjonale militæraksjoner.

Som man ser vil sikkerhetsrådet få en overordentlig stor maktfullkommenhet; det vil i realiteten disponere over verdens militære styrker og kunne bestemme over krig og fred. Hvordan skal så dette råd sammensettes? Det skal ha 11 medlemmer. Fire (senere fem) av plassene i rådet skal være faste og besettes med representanter for stormaktene USA, Storbritannia, Sovjet og China (senere også Frankrike). De øvrige seks plasser i rådet skal besettes, ved valg i forsamlingen, med representanter for de øvrige stater, slik at funksjonstiden blir to år og det velges tre nye rådsmedlemmer hvert år. Reglene for voteringene i rådet er man tydeligvis ennå ikke enig om; det er bl.a. et åpent spørsmål om en stormakt skal tre tilbake hvis den er part i en tvist som rådet behandler, og det er heller ikke sagt noe om hvorvidt alle rådsmedlemmers stemme skal veie likt, en liten stats like meget som en stormakts. Det er meningen at rådet skal være i funksjon kontinuerlig.

Forsamlingen, med delegerte for alle medlemsstater i sikkerhetsorganisasjonen, skal derimot i regelen bare tre sammen en gang om året. Dens oppgave blir - ved siden av å velge de ikke-permanente medlemmer av rådet, innvotere og ekskludere medlemmer, - vesentlig å drøfte de alminnelige prinsipper for det mellomfolkelige samarbeid og sikkerhetsorganisasjonens virksomhet for å trygge freden, begrense rustningene osv. Organisasjonen skal bygge på grunnsetningen om alle fredselskende nasjoners suverenitet og like rett, og det er meningen at alle fredselskende nasjoner skal kunne være medlemmer. I praksis vil vel det antagelig si at man kommer til å gå fram på samme måte som da Nasjonenes Forbund ble stiftet: de opprinnelige medlemmer blir "De forente nasjoner" (dette blir også den nye organisasjons navn), senere kommer man så til å innby de nøytrale stater og til slutt, etter en lengere prøvetid, antagelig også de tidligere fiendeland. Viktigere beslutninger i forsamlingen skal treffes med 2/3 flertall (i Geneve krevdes enstemmighet, noe som gjorde det meget vanskelig å få igjennom annet enn nokså kurante og uforpliktende vedtak); andre avgjørelser skal treffes med alminnelig stemmeflertall. Alle medlemmer skal forplikte seg til å avgjøre eventuelle tvister seg imellom på fredelig måte, uten å bruke maktmidler.

På mange måter betegner det nye forslag ganske radikale skritt. Særlig iøynefallende er den store makt rådet får, en makt som ikke engang forsamlingen i Geneve hadde. Ved å skape et forholdsvis lite, meget handlekraftig organ og gi det rådighet over så å si alle maktmidler har man villet råde bot på den svakhet ved det gamle Nasjonenes Forbund at prosedyren der var langsom og omstendelig og at det ikke hadde maktmidler som det sto respekt av. I stedet for bestemmelser om sanksjoner som det var vanskelig å skape enighet om og hvis omfang var avhengig av hva de enkelte stater besluttet seg til, vil man nå forsøke å skape et så å si automatisk og raskt virkende apparat, som med full tyngde øyeblikkelig skal slå ned på fredsforstyrreren, både med økonomiske sanksjoner og med fryktinngydende militære maktmidler.

At et sikkerhetsråd bygd opp etter disse prinsipper rent teknisk sett blir et meget effektivt organ, er ikke tvilsomt. Spørsmålet blir om statene er villige til å legge en så stor makt i hendene på et internasjonalt råd og gi avkall på så meget av sin suverenitet som både opprettelsen av dette råd og sløyfningen av reglen om enstemmighet i forsamlingen betyr. De meddelelser og kommentarer som foreløpig foreligger, er så knappe at det er vanskelig å ta endelig standpunkt til forslaget. Det er klart at man her må se seg for, og ganske særlig gjelder det for de små land, fordi alt tyder på at stormaktene kommer til å få en dominerende innflytelse i sikkerhetsrådet. Meget avhenger bl.a. av om rådet blir organisert slik at det i tilfelle også med hell kan ta det opp med en stormakt som er permanent medlem av rådet, om den skulle opptre som angriperstat.

På den annen side er det klart at ingen mer enn de små land har behov nettopp for en internasjonal sikkerhetsorganisasjon, og det en som er mest mulig effektiv. Kan en fredelig utvikling garanteres, vil det berettige en nokså høy pris fra et lite lands side som har alt å tape og intet å vinne ved krigerske forviklinger.

Og når det gjelder stormaktenes dominerende stilling, er det ut fra et realistisk synspunkt ganske klart at selv om den av prinsipielle grunner kan være mindre smakelig, er det ikke til å komme forbi at et effektivt vern om freden er helt avhengig av disse makters holdning, slik som nå verden engang er. Vil ikke stormaktene samarbeide på fredelig basis, kan ingen traktater eller voteringsregler i en internasjonal organisasjon hindre krig. Hvis en maktpolitisk konflikt blir satt på spissen, er det også ganske klart at en stormakts vilje teller mer enn en småstats. I virkeligheten er det heller ikke noe brudd på de demokratiske prinsipper at et folk på 100 eller 130 eller 180 millioner har større innflytelse på den politiske utvikling enn et folk på 3 eller 7. Alle skjønner også at når det gjelder militære aksjoner mot en angriperstat, så blir det stormaktene som må bære hovedbyrden, og det er naturlig at det blir kombinert med makt og ansvar.

Det som til syvende og sist blir avgjørende, er om man har tillit til stormaktene og tror på deres gode vilje, iallfall når det gjelder spørsmålet om krig og fred

og respekten for andre nasjoners frihet og uavhengighet. Gjør man ikke til en viss grad det, kan man i grunnen like gjerne oppgi planene om en internasjonal rettsorganisasjon, for da vil den neppe bli annet enn en illusjon og kanskje en farlig illusjon. Alternativet er imidlertid ikke lokkende; det er den gamle maktpolitikk, i sin verste form entydig med mellomkrigstidens internasjonale anarki.

Om man innrømmer stormaktene en ledende stilling i sikkerhetsorganisasjonen, hindrer imidlertid ikke det at de små stater gjør sitt beste for å omgjerde deres makt med visse kauteler og sørger for å gjøre også sin egen stemme hørt. Nettopp de små nasjoner kan tilføre det mellomfolkelige arbeid betydelige verdier fordi de står friere overfor mange av de maktpolitiske spørsmål og ikke kan mistenkes for imperialistiske bihensikter.

vVv

De regionale pakter og sikkerheten.

På en rekke forskjellige hold i England er det i det siste tatt til orde for opprettelse av et regionalt forsvarsforbund i Vesteuropa. Utenriksminister Eden kom inn på det i sin tale i Underhuset den 29. september, og så betydningsfulle presseorganer som Times og Economist har i oktober behandlet spørsmålet på en slik måte at man må anta de mer eller mindre taler på regjeringens vegne. Spørsmålet har fått øket aktualitet ved offentliggjørelsen av forslaget fra Dumbarton Oaks-konferansen, den nye sikkerhetsorganisasjon, som gir plass for regionale avtaler med sikte på å bevare freden, forutsatt at de ikke kommer i strid med sikkerhetsorganisasjonens prinsipper.

Man synes å skimte konturene til to regionale sikkerhetssystemer i Europa, det ene i øst, knyttet til Sovjet, det annet i vest, knyttet til England. Mellom disse allianse-blokker vil da de to tidligere angriperstater Tyskland og Italia ligge uskadeliggjort og vel bevoktet. Til den østlige gruppe regnes Finnland, Polen, Tsjekkoslovakia, Romania og Bulgaria (muligens også Ungarn og Tyrkia?). Til den vesteuropeiske gruppe hører England, Frankrike, Belgia, Nederland, Danmark og Norge; kjernen skulle være den gjenopplivede engelsk-franske militærallianse, støttet til et forsvarspolitisk samarbeid med de små vesteuropeiske demokratier.

Ved første øyekast kan det synes som om meget taler for en slik politikk. De små stater har under denne krig lært at deres gamle nøytralitetspolitikk (den kunne kanskje like riktig kalles isolasjonspolitikk) har spilt fallitt, og det kan på mange måter være nærliggende å samarbeide med andre stater som har noen lunne felles interesser og som oå så mange måter står hverandre nær, både når det gjelder økonomiske forbindelser, kultur, politiske institusjoner osv. Det kan på mange måter være lettere å skape harmoni og tillit innen en slik engere gruppe enn innenfor en verdensomspennende organisasjon.

De regionale grupperinger innebærer imidlertid mange farer. For det første er det den risiko at den (eller de) ledende stormakt(er) får en sterkt dominerende stilling og at småstatene kan komme i litt av et vasallforhold til dem. Denne fare skulle formentlig være mindre i et verdensomfattende forbund hvor stormaktene lettere vil holde hverandre i balanse og hvor samarbeidet mellom småstatene lettere vil kunne danne et korrektiv. I den foreslåtte vesteuropeiske gruppe er imidlertid ikke denne omstendighet det som er mest egnet til å vekke bekymringer.

Betenkeligere er det at slike regionale sikkerhetsgrupper kan komme til å utvikle seg til blokker som kommer i motsetningsforhold til andre grupperinger med andre stormakter som kjerne, og så er man oppe i allianse- og maktpolitikken og det kan lett brygge opp til nye konflikter. Skal målet være å trygge freden, kan det vise seg å væ e en kortsynt politikk å dele opp verden i maktgrupper (et styggere ord er stormaktenes interesse-sfærer). All erfaring hittil har vist at slike blokk-dannelser er betenkelige og iallfall like lett kan bli redskaper i en imperialistisk politikk som stabiliserende faktorer.

Dette er rent prinsipielle betraktninger, og vi vet ennå ikke tilnærmelsesvis så meget om de planer som måtte foreligge at vi idag kan ta definitivt standpunkt til dem. Det er mulig at de regionale grupper, utnyttet på en lojal og fornuftig måte, kan komme til å spille en positiv rolle, særlig i overgangstiden, før den nye, verdensomfattende sikkerhetsorganisasjon og prosedyren der er ordentlig etablert og prøvet. Det er også mulig at de kan innarbeides i det videre sikkerhetssystem på en slik måte at de styrker det i stedet for å bringe det i fare. Men ikke minst de små nasjoner må være på vakt her. Deres interesse er å skape et fredelig samarbeid mellom alle nasjoner og sørge for ikke å bli framskutte bastioner for rivaliserende stormaktsgrupper. Skal de medvirke til regionale pakter, må det iallfall være en klar og uttrykkelig forutsetning at de lojalt innordnes i det store, verdensomspennende sikkerhetssystem.

vVv

Moskvakonferansen er slutt. Churchill og Eden er vendt tilbake til England. Der er sendt ut et kommunike fra møtet med følgende hovedpunkter:

1. Det polske spørsmål er brakt nærmere sin løsning.

2. De allierte er blitt enige om våpenstillstandsbetingelsene for Bulgaria.
3. Felles politikk i Jugoslavia: Jugoslaverne skal selv avgjøre sin konstitusjon etter krigen.

vVv

Den hellige folkekrigen.

De nazistiske lederne legger ikke skjul på hvordan de har tenkt å møte den militære situasjon de nå står overfor. Terror, stadig økende terror, det er deres svar. Det tyske folk skal terroriseres til å yte sitt aller ytterste, krigsforbryterne skal selge seg dyrt, for de har iallfall intet å tape.

Maktkonsentrasjonen rundt Himmler og SS er blitt stadig tydeligere og det er det absolutt uinnskrenkte Gestapovelde både i og utenfor Tyskland som står for døren. Krigen føres ikke lenger militært fra tysk side, den føres tvertimot i den grad stikk imot alle militære regler at til og med generalene måtte gjøre opprør. Den nazistiske lederklikken kjemper for å vinne tid og deres hensikt er at Tyskland skal gå under i slikt kaos og under slik forvirring at det ikke blir mulig for de allierte å skape ordnede forhold på lenge og fremfor alt ikke få innført lov og rett i Tyskland igjen.

Himmler har sagt tydelig fra i sin tale til den første "Volkssturm"-bataljonen i Øst-Preussen: "Ikke på noe tidspunkt og ikke på noe sted vil eller får mennene i Volkssturm kapitulere". Disse ord fra Himmlers munn betyr rett og slett: Skutt blir den som gjør tegn til å ville overgi seg. I en tale til et tysk grenaderregiment for kort tid siden var hans trusler enda mer utilslørte: "Hat alle som trekker seg tilbake", sa han, "skyt ned enhver som vil overgi seg selv om situasjonen ser håpløs ut". Og han lovet "å dekke over enhver slik gjerning, selv om den skulle gå for langt".

Himmler har samlet alle tråder i sin hånd. Han er sjef for innenriksministeriet, femten divisjoner står under hans personlige kommando og dertil kommer hjemmeverneet, "der Volkssturm". Og hans planer går lenger enn til selve forsvaret av Tyskland på frontene i øst og vest. Om de allierte står i Berlin, om de tyske armeer er slått sønder og sammen, så skal krigen fortsette. SS-organet "Das schwarze Korps" har nylig redegjort for hvordan kampen da skal legges an. "Erfaringene fra de okkuperte land viser at et besatt område ikke er fredelig område og at besettelsestroppens makt ikke går lenger enn våpnene kan rekke", skriver avisen. I ryggen på de fiendlige armeer, på egen jord, vil tyskerne kunne yte en ganske annen og mer effektiv motstand enn f. eks. russerne og "titobanditten". Fienden vil være helt hjelpeløs, for mot friskarer nytter bomber, panser og artilleri lite, det vet vi selv best, heter det videre. Dessuten skal det for enhver pris forhindres at de allierte får bygget opp noen sivilad-ministrasjon i Tyskland etter besettelsen. Enhver tysker som stiller seg til disposisjon for okkupasjonsmakten vil aldri kunne være trygg, men han kan være sikker på at han meget snart "vil sitte kald og stiv bak sitt skrivebord". Ingen vil kunne selge noe til fienden eller kjøpe noe av ham, for dette vil i såfall være "hans siste handling i livet".

Dette er alt annet enn tomt prat. Gjennom lang tid har tyskerne truffet sine forberedelser nettopp med tanke på en slik situasjon. Partisantroppene vil ikke lide av mangel på mat og våpen, det er det sørget for. De underjordiske lagrene og fabrikkene er ikke anlagt bare med tanke på flyangrepene. Flere og flere slike underjordiske arsenaler og matlagre er under bygging. De sprenges inn i klipper og beskyttes med tykke lag av betong. Inngangene er bare kjent av et fåtall personer og det er laget sinnrike mineringer og kamufleringer rundt området. "Radio location" er installert med tanke på å kunne få varsel straks fiendlige styrker nærmer seg. Sveitsiske aviser har gitt inngående skildringer om disse forberedelsene, og de forteller at tanken er å danne et hoved-forsvarssentrum rundt Berchtesgaden hvor nazistene mener å kunne holde ut svært lenge. Herfra kan de så organisere motstanden i andre distrikter.

Et annet spørsmål er selvsagt om de kan virkeliggjøre disse planene. Partisankrig kan ikke gjennomføres mot befolkningens vilje, partisantroppene må kunne støtte seg på sivilbefolkningen og det tør vel være tvilsomt om det tyske folk til slutt vil orke mere. Vi behøver heller ikke se for dystert på det. Nøkterne militære hevder at erfaringer fra denne krigen viser at partisankrigen ikke kan føres i det lange løp uten med støtte av en moderne arme.

De allierte er imidlertid forberedt også på en slik situasjon og Churchill uttalte nylig at man kan bli nødt til å erklære krigen for opphørt, uten at det er inngått noen formell våpenstillstand. Partisantroppene vil da ikke lenger bli betraktet som en militær organisasjon, men som franktirører og fredløse.

Hvilke virkninger denne desperasjonslinjen som tyskerne er slått inn på vil få i Norge, er umulig å forutsi. Vi må imidlertid være forberedt på at krigen vil komme til å rykke oss nærmere inn på livet enn noensinne siden 1940 og at det kan bli nødvendig for oss å gå til motforholdsregler når ordren blir gitt.

vVv

NORGES-NYTT.

Professor Francis Bull er sluppet ut fra Grini etter nesten 3½ års fangenskap. Han har under hele sitt fengselsopphold vist en rak holdning.

vVv

Tvangsevakuering av Nord-Norge.

Ministrene Lie og Lippestad er utnevnt til "stattholdere" for Nord-Norge. Begge to reiste nordover 11. oktober. Hensikten er å sette igang evakuering av sivilbefolkningen fra Øst-Finnmark, først og fremst fra Vardø, Vadsø og Kirkenes. 70 fiskefartøyer er rekvirert. Transportforholdene er imidlertid slik at transportmidler til en evakuering simpelthen ikke er å oppdrive. Lippestad har allerede gjort vendereis og er kommet tilbake til Oslo, idet han visstnok mener at planene ikke lar seg realisere. Det forlyder imidlertid at en ingeniør Preuthun som også er dradd oppover har lagt opp en plan om at en stor del av befolkningen i Sør-Varanger skal gå til fots 180 km og så fraktes til Hammerfest som første stasjon og derfra videre med dampskip. Det ville selvsagt være et strålende propagandanummer: "Sivilbefolkningen på flukt over Finnmarksvidda" - "Bolsjevikene kommer" - . En rekke politifolk med Stephanson i Spissen er også reist nordover. 28 politifolk fra Oslo, samtlige NS, er sendt til Tromsø. Disse panikkartede tiltakene henger utvilsomt sammen med den forverrede militære situasjon for tyskerne i Nord-Finnland og muligheten for at tyskerne har til hensikt å trekke seg ut av Finnmark. Tyskerne har allerede rekvirert 3/4 av kjørereinene i Finnmark.

vVv

Arrestasjoner nordpå. Atskillige kjente menn er tatt i Tromsø, Bodø og andre steder i Nord-Norge. Det dreier seg åpenbart om gisler.

Også i Trøndelag har det vært gisseltagning i stor stil. Det nevnes at ialt 500 mann skal være arrestert, derav en rekke administrative sjefer.

I Namsos er en illegal organisasjon revet opp. Det er et avskrekkende eksempel på hvordan man ikke skal drive illegalt arbeid. D e n n e o r g a n i s a s j o n e r f r a b e g y n n e l s e n o p p b y g g e t a v t y s k e a g e n t e r. Den har mottatt våpen fra et "engelsk" fly, som i virkeligheten har vært et kamuflert tysk fly. Et av medlemmene i organisasjonen ble arrestert ved årsskiftet 1942-43, og h a n b l e h j u l p e t t i l å r ø m m e a v t y s k e r n e s n o r s k e a g e n t e r. Organisasjonens medlemmer har ikke vært klar over den virkelige sammenheng før i disse dager. D e t e r b l i t t s e n d t v a r s e l t i l m e d l e m m e n e f l e r e g a n g e r, men disse har foretrukket å tro på agentene og ikke på de folk som kom med advarslene.

vVv

Ved hjelp av brutal terror lyktes det i begynnelsen fylkesfører Rogstad å tvinge ikke så få skikkelige menneskér til å gå på NS-møter. Etterhvert har imidlertid blokaden av disse møtene blitt mer og mer effektiv også utover bygdene. NS prøver et nytt trikk, og lar fylkesmannen innkalle kommunale tjenestemenn til møter hvor fylkesføreren opptrer med politiske foredrag. Men da det ikke hører med til tjenesteplikten å møte frem til politiske agitasjonsmøter, vil trønderne sørge for at det nye trikk også mislykkes.

vVv

Trøndelag Teater er lukket på grunn av økonomiske vanskeligheter. Blokaden har vært fullstendig.

vVv

Lillehammer. Ca. 30 mann ble for en tid siden kidnappet på gaten i Lillehammer, puttet i kuvogner og sendt til gruvene i Grong. Men der må det åpenbart ha vært en n o r s k bedriftsledelse. 9 mann ble kassert ved legeundersøkelse. Resten ble spurt om de ville arbeide frivillig ved gruvene. Da de ikke det ville, ble de sendt hjem igjen. Et eksempel til etterfølgelse.

vVv

Arrestasjonene på Frøya og Hitra er gisseltagning etter noen skøyter som er stukket til England. På Frøya møtte forøvrig ikke en eneste manntil arbeidsmobiliseringen.

vVv

Rasjoneringskortene. En ny sending rasjoneringskort er kommet til minister Whist. Fire tunge kasser ble for 14 dager siden funnet i Akers Sparebanks gård. En mærkelapp var vedheftet hvor det stod: "Til minister Whist fra Kortklubben". Kassen inneholdt en kortmengde som svarer til 20000 rasjoneringshefter. Nå står det til minister Whist å innfri sitt løfte om å oppheve restriksjonene.

vVv

Arbeidsinnsatsen. Angiveren Mathisen som nylig ble skutt i Tåenveien, var en av de seks personer som har fått som spesialoppdrag å avhente folk som ikke melder seg til "nasjonal arbeidsinnsats". De fem som er igjen har eget kontor i Akersgt. 5[illegible] og deres navn er: Konrad Seegård, Elisenbergvn. 30. Bjarne Snarberg, H.N.Haugesgt. 42. Ronald Jensen, Vårveien 10, Simensbråten. Erne Fredrik Evensen, Bestumvn. 47. Thorbj. Ab x.

Evensen, Frontkjemperhjemmet.

Etterat Mathisen ble skutt er de nå formodentlig oppmerksom på at virksomheten de har lånt seg til ikke er helt ufarlig.

vVv

Mannskapene går iland. Eisenhowers advarsel om at all trafikk på Tyskland og langs kysten skal stanses, har ikke unnlatt å gjøre sin virkning. Mannskapene er gått iland fra flere båter eller nekter å følge med båtene.

vVv

DA gatebelysningen kom mandag kveld trodde nok de fleste det var storrassia som foresto. Grunnen var imidlertid Luft-Hansaflyet fra Berlin som ikke var kommet. Det er blitt borte på veien med 10 passasjerer.

vVv

SABOTASJEN.

80 000 liter smøreolje ødelagt på Oslo Østbanestasjon. Torsdag 12. okt. kom en bil med tysk RK-nummer kjørende inn på Sørenga. Fem mann steg ut. De avvepnet vaktene og stengte arbeiderne inne. Så satte de sprengladninger på fatene, og kjørte avsted igjen. Like etter inntraff to voldsomme eksplosjoner. 80 000 liter tysk smøreolje ble ødelagt.

vVv

Vellykket aksjon på Ringnes. Lørdag 14. okt. om morgenen kom tre mann i en lastebil til Ringnes Bryggeri, hvor tyskerne hadde et av sine hovedlagre av flydeler. De sa de kom med noen kasser til det tyske lageret. Da de gikk, sa de fra til arbeiderne at de måtte holde seg unna, for nå smalt det snart. Et par minutter etter inntraff eksplosjonen og en større brann brøt ut. Ingen ble drept, men tre arbeidere ble såret.

vVv

Kussius fabrikk på Bryn hjemsøkt. Lørdag 14. okt. om kvelden inntraff en eksplosjon i Josef Kussius fabrikk på Bryn. En stor brann brøt ut etter eksplosjonen og hele midtbygningen er totalt ødelagt.

Kussius har arbeidet for tyskerne under hele krigen og har fabrikert miner og håndgranater. Fabrikken var meget vel bevoktet. 4-5 tyske soldater, en schäferhund og en norsk vaktmann hadde vakt på området den kvelden eksplosjonen inntraff. Både tyskerne og vaktmannen var godt bevepnet. Ingen kan komme inn på området uten å passere vakten i porten - trodde man da. Etter eksplosjonen arresterte tyskerne en rekke personer i nabolaget, uskyldige forbi passerende og nysgjerrige. En gjør nok best i å holde seg unna ved alle slags eksplosjoner og branner eller når det skytes i gaten, ellers risikerer en bare ubehageligheter.

vVv

Eksplosjonen i Lilleaker skole. Torsdag 17. okt. om ettermiddagen lød et voldsomt smell over byen. Det var på Lilleaker skole som ble fullstendig ødelagt. Taket raste sammen over den ene fløyen og deretter gikk murveggene. Skolen har i flere år vært brukt av tyskerne til kaserne og ammunisjonslager. Nå var det kystartilleriet som bodde der. Etter eksplosjonen rykket tysk politi ut og arresterte folk som befant seg i nærheten. Bærumsbanen ble stoppet og alle menn undersøkt.

vVv

Handelsskolene.

Ingen gutt eller jente over 17 år må søke om å bli opptatt som elev ved handelsskoler i år (kveldskurser unntatt). De som alt har søkt og er begynt skolen, må straks trekke seg tilbake. - Om virkningen av denne parole kan nå opplyses:

Ved Oslo Handelsgymnas er det så å si 100 % tilslutning til parolen. Fra Treiders handelsskole, Oslo, kan nevnes at der iår er 1 studentklasse (ca. 10 elever) mot normalt 10 studentklasser. Wangs handelsskole, Oslo, har iår ingen studentklasse. Fra Østfold meldes det 100 % tilslutning ved de fleste skoler. Vi nevner at ved Fredrikstad Handelsgymnas er det ikke en eneste ny klasse iår. I Halden er bestyreren av en handelsskole, hvor elevene hadde fulgt parolen, blitt truet av politiet med at elevene ville bli arrestert om de ikke begynte igjen! I Sarpsborg har politiet innkalt til forhør en del elever av Kobberstads handelsskole, andre elever er arrestert, og noen piker beordret tiltysker-arbeid. I Sarpsborg mener man at nazisten bestyrer Kobberstad har medvirket til dette. - Ved Drammens Handelsgymnas er det 100 % tilslutning. Også ved en annen handelsskole i byen er parolen blitt fulgt. - Skien handelsskole melder også 100 % tilslutning. - En stor del av de som hadde meldt seg til Kristiansand Handelsgymnas trakk seg tilbake. Men søkningen var så stor at skolen likevel har normalt klassetall. Parolen er visstnok her ikke blitt alminnelig kjent blant elevene. Når så skjer, blir nok resultatet her som ved andre skoler.

Fra Vestlandet er det få opplysninger, og disse synes vise at stillingen der ikke er så god. Bergens Handelsgymnas har i denne sak inntatt en sørgelig særstilling. Direktør Scheie har truffet avtale med "myndighetene" om at hans skole skulle slippe

å sende elevlisten til arbeidskontoret mot at elevene personlig henvendte seg til arbeidskontoret og fikk dets godkjenning. Dette grove parolebrudd har kanskje foreløpig skaffet skolen velvilje fra "myndighetenes" side, men andre hensyn skal vel veie tyngre. Det er på høy tid at skolen nå viser solidaritet.

Handelshøyskolen i Bergen fikk i høst brev fra kriminalpolitiet i Bergen. Politiet pålagde høyskolen å sørge for at studentene møtte fram ved høstsemestrets begynnelse. - Høyskolen skulle iår åpne semestret 1. oktober. Ingen student er møtte. Alle fulgte parolen.

vVv

Fagskolene.

Også noen fagskoler har fått krav fra arbeidsformidlingen om å ha vere lister over fjorårets elever. Ingen har levert så vidt vi vet. Men vi sender for alle til felles skyld et varsku til fagskolene (tekniske skoler o.a.). Ingen lister leveres arbeidskontor eller annen "myndighet", hverken over årets eller fjorårets elever!

vVv

KIRKEFRONTEN.

Nazimyndighetene har nå gjort full retrett i sin siste aksjon mot de biskoper og prester sner forvist til Lillehammer. Som tidligere meldt, hadde de alle fått alminnelig taleforbud, - noe som de straks erklærte at de ikke ville bøye seg for. Dette taleforbud er nå opphevet.

vVv

UNDER HAKEKORSET.

Holland. Den hollandske statsminister Gerbrandy har uttalt at dersom tyskerne ikke snarest blir kastet ut av Holland, står det hollandske folket overfor truselen om den største katastrofe i sin historie. Tyskerne er nemlig gått igang med å iverksette en plan for Hollands ødeleggelse som omfatter hungersnød, oversvømmelser, deportasjoner og alle slags ødeleggelsesarbeider. Ved å sprenge demningene kan de sette vidstrakte områder under vann og drukne befolkningen i de tett befolkede strøk. I de store byene er det mangel på mat og hvis situasjonen ikke forandrer seg, kommer masser av mennesker til å li sultedøden. Tyskerne har forsøkt å komme jernbanestreiken tillivs ved å skyte ned jernbanetjenestemenn, men Gerbrandy uttaler at det er tungtveiende grunner til ikke å avblåse streiken. Det er kommet 6000 mann ødeleggelsestropper til Rotterdam, hvor dokkene og alle andre havneanlegg skal ødelegges. 7. oktober fikk alle menn i Utrecht mellom 17 og 50 år ordre om å innfinne seg til arbeidstjeneste. Da bare et lite antall etterkom ordren, ble 4000 menn arrestert. Halvparten ble ført til provinsen Brente, mens resten ble ført østover. Da de allierte nærmet seg den beryktede konsentrasjonsleir Vught, skjøt tyskerne 500 fanger og førte resten i lastebiler til Tyskland. "Spørsmålet er ikke om vi skal gå ut av krigen som en fattigere eller rikere nasjon", sa statsministeren til slutt, "men om vi i fremtiden skal kunne spille vår rolle som en moderne sivilisert nasjon. Det er spørsmål om vårt være eller ikke være."

vVv

Polen. Kampene i Warszawa er slutt. De politiske begivenheter omkring denne kamp har kanskje stillet de polske frihetskjemperes heltemodige kamp for frihet mot undertrykkelse noe i skyggen. Idag minnes vi dem som de helter de var.

Det foreligger pålitelige informasjoner om at de tyske myndigheter planlegger massehenrettelser av fangene i konsentrasjonsleirene i Oswiecim og Birkenau. I disse leirer sitter det fanger fra mange europeiske land. Den britiske og amerikanske regjering har advart den tyske regjeringen. Alle somdeltar i utførelsen av denne eller lignende planer, fra de høyeste til den laveste, vil bli trukket til ansvar og få sin straff.

vVv

Danmark. Etterkrigstidens problemer har nå en bred plass i dansk fri presse. Bl.a. er spørsmålet om den kommende danske regjering tatt opp til behandling. Det hevdes at det danske folket venter seg en sterk nasjonal samlingsregjering, hvis medlemmer ikke har fått noen flekk på seg under okkupasjonen. Scavenius, Laurits Hansen (tidligere sosialminister og nåværende formann i danske LO) m.fl. betegnes som døde menn innen dansk politikk. Det kreves gjenoppbygging av forsvaret og dette bør straks markeres av den nye regjeringen.

vVv

Ungarn. Det meldes at riksforstander Horthy er ført til Tyskland. Tilstandene i landet er kaotiske.

vVv

BEFRIDD.

Belgia. En sensasjonell og interessant valutareform er innledet i Belgia. Nye pengesedler, som den belgiske regjering har latt trykke i England skal utbyttes med de sedler som nå er i omløp. Utbytningen, som er obligatorisk, skal iverksettes etter en kurs som setter likhetstegn mellom de nye francs og de gamle. Denne kurs gjelder imidlertid bare inntil et visst beløp, som foreløpig er ukjent. De som utover dette beløp søker å veksle til seg de nye sedlene får bare en viss del av det beløp han gir fra seg i gamle sedler. Unntakelser blir bare gjort for arbeidsgivere, som bruker store beløp til lønninger, og for institusjoner, for hvem det må anses både nødvendig og normalt å disponere over store kontantreserver. De drastiske vekslingsbestemmelser skal også tillempes på bankbalanser. Krediter over et visst maksimum blir bare tilgjengelige i form av andeler i langsiktige statslån. På den måten mener man at seddelomløpet vil bringes ned til førkrigsnivå, kanskje enda lavere. Inflasjonen vil bli stoppet, og man vil på denne måten uskadeliggjøre de store profiter som er sopt inn av quislinger og på svartebørsen. Citykretser i London er av den oppfatning at dersom reformen gir et godt resultat, vil den påvirke pengepolitikken i mange av de land som er okkupert av tyskerne.

Den belgiske utenriksminister Spaak har i et intervju med Daily Telegraph uttalt at hans regjering ønsker det intimest mulige samarbeide med England, basert på en alliance. En politisk union mellom de to land bør grunnes på militære og økonomiske overenskomster. Det belgiske flyet kommer alltid til å behøve baser i England og det engelske flyet baser i Belgia. Han ga også uttrykk for at felles militære manøvrer o.l. skulle skape en solid grunnvold for politiske overenskomster.

Spaak er nå reist til London for å drøfte militære og ernæringsmessige spørsmål.

vVv

Hellas. Aten er befridd og den greske regjering er vendt tilbake. Tilstanden etter den tyske okkupasjon er uhyggelig. Under okkupasjonens første 16 måneder døde 1 mill. personer av sult i Hellas. Umiddelbart før befrielsen så man daglig ca. 300 mennesker ligge på Atens gater uten annet enn litt vann å stille sine lidelser med. Hver morgen fant man på kirkegårdene likene etter mennesker som var gått dit for å dø. Den greske regjeringen, internasjonale organisasjoner og de forenede nasjoners regjeringer står overfor veldige oppgaver i hjelpen til den sultende og utarmede befolkning i Hellas. - De politiske forhold i landet er uklare og spente.

vVv

KAPITULERT.

Finnland. Kampen for å drive tyskerne ut av Nord-Finnland går videre og tyskerne trekker seg nordover. Russerne har gått med på å forlenge fristen for demobilisering av denfinske hær en halv måned. Dette henger selvsagt sammen med det forhold at tyskerne ennå står i Finnland. Ellers oppfyller Finnland våpenstillstandsvilkårene i tur og orden og alt tyder på at forholdet Sovjet - Finnland utvikler seg tilfredsstillende. På det innenrikspolitiske område ser det imidlertid ut til at "fredsopposisjonens" argeste motstander, Tanner, fremdeles strør sand i hjulene. Det truer med schisma innen det sosialdemokratiske partiet, og faren er ikke blitt mindre etter at partilederen Tanner kategorisk har benektet at han har til hensikt å nedlegge sitt verv som medlem av partiledelsen og som leder av partiets riksdagsgruppe. Vuoris anstrengelser for å bringe de divergerende strømminger innen partiet til enighet må derfor foreløpig anses som strandet.

vVv

De små oppgaver.

Alle er klar over at det krèves øket innsats i densluttfase av krigen vi nå er gått inn i, og mange brenner etter å "bli med i det illegale arbeide". Slike utilfredsstillede ønsker bunner svært ofte i mangel på forståelse av de "små" oppgaver og deres betydning. Det er oppgaver nok for alle, mange av dem kansynes små, men de er av største viktighet. Løser du de "små" oppgaver godt idag, står du bedre forberedt til å ta på deg de "store" når de en dag kaller på deg.

En av disse "små" oppgaver er å t i e og å l æ r e a n d r e å t i e. Aldri å la trangen til "å være oppe i det" og å "vite mere enn andre" forlede deg til å snakke om ting som hverken du eller andre skal vite. Kanskje får du se noe "mistenkelig" en dag. Du skal glemme hva du har sett. Du kan glemme det, bokstavelig talt, hvis du vil. Under ingen omstendigheter må du fortelle om din opplevelse til noen, ikke engang din beste og pålideligste venn. Han har ikke bruk for å vite det. Og kanskje kan din betroelse en dag føre tilen uforsiktig bemerkning på en trikk, et gatehjørne eller i en trappeoppgang. Gestapo snuser overalt og bruker forrederske landsmenn som ser ut som deg og meg til å snuse. Bemerkningen snappes opp og hjulet begynner å rulle. Mangen en god nordmann er revet bort fra sitt arbeide for Norges sak og frister nå en kummerlig tilværelse i fengsel eller konsentrasjonsleir fordi andre ikke

har kunnet tie. Kanskje kan nettopp din trang til å snakke være skyld i at en eller flere av dine landsmenn mister liv eller frihet og Norge en eller flere av sine beste soldater. Ti stille med ting som utenforstående ikke skal vite - alltid og konsekvent. Da gjør du en stor innsats for Norges sak; du er med å verne de av dine landsmenn som står på de mere utsatte poster. - Men din plikt går lengre enn dette. Lær andre å tie. Det syndes uhyggelig meget her, så du har en stor oppgave. Vik ikke tilbake for ubehageligheten ved å påtale andres snakkesalighet. Den veier lite mot det å hindre at dine landsmenn kommer i Gestapos klør.

Får du en f r i a v i s , så s e n d d e n v i d e r e. Å brenne dagens avis er å misbruke den tillit som er vist deg og å svike din plikt som nordmann. Det er ikke likegyldig hvem du leverer avisen videre til. Du skal treffe ditt valg slik at du er mest mulig sikker på at den også kommer videre fra din mottaker. Da har du gjort ditt til at opplagets effektivitet er øket til det mangedobbelte. Det er ingen liten innsats. Men din iver i å spre nyhetene må aldri bringe deg til å glemme kravet tilsikkerheten. Ved uforsiktighet er det ikke bare deg selv du utsetter for fare. Gestapo har lang øvelse i å vri sannheten ut av folk.

Har du stadig tilgang på fri aviser eller er du så heldig å ha radio, har du ikke lov til å ruge over din viden. S p r e s a n n o p p l y s n i n g blant dine landsmenn. Men vis forsiktighet. Du skal ikke fortelle at du lytter, men du skal fortelle hva du har lyttet til. Ingen har bruk for å vite at du har radio, men de har bruk for å vite hva du har hørt i din radio. Legg stor vekt på å gjengi meldingene korrekt. Omtrentlig viden er ofte verre enn ingen. Rykter er en farlig fiende. Detaljerte krigsnyheter er ikke det viktigste. Paroler fra Hjemmefrontens Ledelse, meddelelser fra Overkommandoen, råd og anvisninger er av langt større betydning. Vær med å motarbeide den overdrevne tendens til å gjøre krigsnyhetene til sendingenes alfa og omega.

Ved å spre sann opplysning er du med på å s t a n s e r y k t e n e. Rykter gjør oss usikre, øker nervøsiteten og berøver oss evnen til rolig og nøktern tenkning. Og de kan føre til store ulykker. Først i september forsøkte tyskerne å spille på folks lett-troenhet ved provokatoriske forsøk på å få igang generalstreik på et for tidlig tidspunkt. Omtrent samtidig gjorde de det samme i Kjøbenhavn. Hadde det lykkes, kunne det ha bragt store deler av motstandsbevegelsen i fare. - Møt alltid ryktesmeden og ryktesprederen med kall p , sundt resonnement og de opplysninger du sitter inne med.

Når p a r o l e n er gått ut, skal du ikke bare selv følge den, men du skal h j e l p e a n d r e t i l å f ø l g e d e n o g k o n t r o l l e r e at de gjør det. Forklar dine medmennesker betydningen av disiplin. De kan mene at parolen burde vært anderledes eller at den er unødvendig. Få dem til å forstå at enslik oppfatning somregel skyldes mangel på oversikt over sakens betydning, på kjennskap til omstendighetene omkring den og manglende forståelse av taktiske hensyn. Ledelsen sender aldri ut en parole uten at den er absolutt nødvendig og gjennomtenkt i alle sine konsekvenser. Det er vår garanti. Og krigens krav er at vi viser disiplin og adlyder ordre.

Bare de store almene saker kan løses gjennom parole. I vårt daglige liv stilles det i små og store saker krav om k l a r l i n j e og r a k h o l d n i n g. La alltid dette spørsmålet være bakgrunnen for dine handlinger: Hva kreves det av meg somsoldat på hjemmefronten. Gjør ditt til at dette spørsmålet også blir et livsspørsmål for dine venner og bekjente.

Løser du disse oppgaver fullt ut, gjør du en s t o r innsats.

vVv

KRIGSOVERSIKT tar fra idag av det navn som den har fått i folkemunne. Den hev opprinnelig ingenting. Men en vakker dag fant en av våre forøvrig utmerkete trykkerimedarbeidere på å sette KRIGSOVERSIKT over på den ledige titelplass. Dette navn sier imidlertid for lite. Vi våger derfor fra idag av å kalle den BULLETINEN.